

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	АВМ	Рівень вищої освіти	другий
Кафедра	МККП	Рік навчання	1
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	022 ОМДМР	Семестри	1

Основи візуальної семіотики

Семестр 1 (осінь 2023)

11 вересня — 15 грудня

Викладач	Тарасов Володимир Володимирович, доцент, кандидат історичних наук
E-mail	Tarasovvv1977@gmail.com
Заняття	Понеділок 16.30–18.10, ауд. 112 (3 корпус)
Консультації	Субота 9.00-10.45
Адреса	к. 203, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон	057 706-28-11 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ФМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультавання з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години. За бажанням можна запропонувати листування у Messenger, Viber тощо.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна має обов'язкові передумови для вивчення: курси «Філософія», «Історія образотворчого мистецтва», «Культурологія / Історія світової культури», «Естетика»

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Навчальний посібник:

В. Тарасов. Історія світової культури / Навчальний посібник для студентів художніх спеціальностей [А. Корнєв, В. Тарасов]. – Х.: ХДАДМ, 2020. – 188 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Свої додаткові навчальні матеріали, слайди, ілюстрації тощо можна запропонувати переглянути за посиланням (спеціальні навчальні сервіси у мережі Інтернет, група у ФБ тощо)

НЕОБХІДНЕОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: MicrosoftWord, PowerPoint 2010 / 2016.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Дисципліна побудована на принципах науковості, системності та безперервності навчання. Тематичний план курсу та його структурно-логічна схема розроблені у відповідності до завдань як теоретичного, так і практичного змісту.

Мета курсу: ознайомлення із проектно-художніми засобами візуальної репрезентації як системою аналізу та інтерпретації художнього узагальнення (в галузі дизайну, образотворення та пластичних мистецтв).

Завдання курсу: оволодіти знаннями щодо загальних властивостей візуальної репрезентації в художніх та дизайнерських практиках; опанувати базовий понятійно-термінологічний апарат та дослідницький інструментарій; сформувати навички аналізу візуальних концепцій мистецького мовлення.

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності: здатність наукового аналізу сфери професійної діяльності з використанням теоретичних підходів та методів аналізу мистецтва.

Мета дисципліни формується відповідно до навчальної програми. Завдання вивчення дисципліни конкретизуються відповідно до спеціальності і впливають з поставленої мети.

КОМПЕТЕНТНОСТІ. Дисципліна забезпечує наступні загальні та спеціальні компетентності. *Загальні (K01, K02, K05, K06, K11):* Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Цінувати і поважати національну своєрідність та мультикультурність. *Спеціальні (K13, K14, K17):* Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки. Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей. Здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ. ПР05. Аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел. ПР09. Застосовувати знання з історії мистецтв у професійній діяльності, впроваджувати український та зарубіжний мистецький досвід. ПР16. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів. ПР18. Популяризувати надбання національної та всесвітньої культурної спадщини, а також сприяти проявам патріотизму, національного самоусвідомлення та етнокультурної само-ідентифікації

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається професійним сприйняттям особливостей практики візуальних комунікацій.

Дисципліна вивчається протягом першого семестру 1-го курсу (3 кредитів ECTS, 90 навчальних години, в тому числі 30 година — аудиторних лекцій та 60 годин — самостійна робота студентів). Загалом дисципліна містить 2 модулі, що складаються із 7 змістовних складових (тем).

ВІЗУАЛЬНА СЕМІОТИКА: СПЕЦИФІКА ПРОБЛЕМАТИКИ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ПІДХОДІВ

Тема 1. Візуальні явища у просторі історії, культури та мистецтва. Межі візуального в парадигмі культури. «Художня» та «не художня» візуальність. Канон / мімікрія / інверсія як основні типи художнього узагальнення. Типи та види візуальної комунікації. Галузі, напрями та різновиди візуальних практик.

Тема 2. Зображення як художнє висловлювання. Візуальність та її комунікативні особливості. Знаково-символьне середовище. Техніка / морфологія / композиційний стрій / стильові особливості. Художня мова у просторі дизайну. Морфологія, конструкція та гештальт. Системні принципи формоутворення.

Тема 3. Явища культури як візуальні артефакти. Культурний стереотип. Візуальне середовище як текст. Візуальний наратив: властивості, ключові характеристики, принципи узгодження. Типологія візуальних «октав».

Тема 4. Типологія візуального. «Предметність» та «уявність» візуальності. Принцип морфологічної сумісності. Принцип системності форми. Двоприродна сутність форми. Функціональна та знакова природа художнього явища. Контекст та контекстуальність у практиці візуальної репрезентації. Типи візуальної репрезентації (ілюстративна / візуальна інтерпретація / наративізація).

Тема 5. Візуальна антропологія. Феномен «візуального документу». Твір мистецтва як джерело. Основні типи художнього узагальнення в культурології. Взаємовплив візуального та текстового наративу. Художні властивості умовного простору. Художнє узагальнення як інструмент.

Тема 6. Методи аналізу візуальних явищ. Групи методів виявлення та формування. Інтерпретація візуального.

Тема 7. Візуальна модель та її аналіз / ізоморфне / контекстуальне / локусне моделювання. Площинні, об'ємно-просторові та стильові засоби виразності. Ефекти сприйняття візуальності.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Контент дисципліни пропонується студентам через лекційну комунікацію. З огляду на відсутність семінарських занять, форма викладу діалогічна, відкрито-комунікаційна, припускає розв'язання поточних дисциплінарних питань, підтем та практичних завдань. Теми розкриваються шляхом лекційних та семінарських занять. Практичні та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота здобувача спрямована на здобуття вмінь та навичок на ґрунті здобутих під час аудиторної роботи знань. Основним змістом самостійної роботи є: пошук додаткової інформації, її аналіз та інтерпретація, підготовка усних доповідей за лекційними темами дисципліни в контексті власного наукового дослідження (теми магістерського дослідження). Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку необхідно скласти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок виконання завдань аудиторної частини курсу та самостійної роботи. Для тих студентів, які бажають покращити результат, передбачені письмові контрольні питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять як викладачеві так і студентам бажано вимкнути гучномовці мобільних телефонів. Аудиторна робота регламентується викладачем в залежності від теми, типу лекційного спілкування та тривалості його окремих складових.

Висловлення власної дослідницької позиції, її аргументація та обґрунтування є необхідними компонентами навчального процесу.

У випадках відрядження, хвороби (інших форс-мажорних обставин) викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою домовленістю зі студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Неприпустимим є пропуски занять без поважних причин. Запізнення на заняття не вітаються. У випадку пропуску заняття (занять) студент має самостійно виконати програму теми або іншого змістовного компоненту. В разі необхідності студент може звертатися за консультаціями до викладача. Звітом за пропущенні заняття є результати поточного контролю, крім випадків, коли студентом не набрана необхідна (мінімальна) кількість балів. У цьому випадку програмою дисципліни передбачена можливість виконання додаткових навчальних завдань (як письмових, так і усних).

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не є прийнятними. Якщо під час рубіжного контролю помічено не доброчесне використання інформації, студент втрачає право отримати бали за тему. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю. **Корисні посилання:** <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>
<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
11.09	1	лекція	Вступ до курсу. Візуальні явища у просторі історії, культури та мистецтва. Межі візуального в парадигмі культури.	2	виконання тестових та творчих завдань	
18.09	1	лекція	«Художня» та «не художня» візуальність. Канон / мімікрія / інверсія як основні типи художнього узагальнення. Типи та види візуальної комунікації. Галузі, напрями та різновиди візуальних практик.	2	виконання тестових та творчих завдань	
25.11	2	лекція	Зображення як художнє висловлювання. Візуальність та її комунікативні особливості. Знаково-символьне середовище.	2	виконання тестових та творчих завдань; усні доповіді; обговорення індивідуальних та групових завдань	
02.10	2	лекція	Техніка / морфологія / композиційний стрій / стильові особливості. Художня мова у просторі дизайну. Морфологія, конструкція та гештальт. Системні принципи формоутворення.	2		
09.10	3	лекція	Явища культури як візуальні артефакти. Культурний стереотип.	3	виконання тестових та творчих завдань; усні доповіді; обговорення індивідуальних та групових завдань	
16.10	3	лекція	Візуальне середовище як текст. Візуальний наратив: властивості, ключові характеристики, принципи узгодження. Типологія візуальних «октав».	2		
23.10	4	лекція	Типологія візуального. «Предметність» та «уявність» візуальності. Принцип морфологічної сумісності. Принцип системності форми. Двоприродна сутність	2	виконання тестових та творчих завдань	Письмово Роздруківка приноситься на заняття

			форми. Функціональна та знакова природа художнього явища.			
30.10	4	лекція	Контекст та контекстуальність у практиці візуальної репрезентації. Типи візуальної репрезентації (ілюстративна / візуальна інтерпретація / наративізація).	2	виконання тестових та творчих завдань	
06.11	5	лекція	Візуальна антропологія. Феномен «візуального документу». Твір мистецтва як джерело. Основні типи художнього узагальнення в культурології.	2	виконання тестових та творчих завдань	
13.11	5	лекція	Взаємовплив візуального та текстового наративу. Художні властивості умовного простору. Художнє узагальнення як інструмент.	2		
20.11	6	лекція	Методи аналізу візуальних явищ. Групи методів виявлення та формування. Інтерпретація візуального.	2	виконання тестових та творчих завдань; усні доповіді; обговорення індивідуальних та групових завдань	
27.11	6	лекція	Методи аналізу візуальних явищ. Групи методів виявлення та формування. Інтерпретація візуального.	2		
04.12	7	лекція	Візуальна модель та її аналіз / ізоморфне / контекстуальне / локусне моделювання. Площинні, об'ємно-просторові та стильові засоби виразності. Ефекти сприйняття візуальності.	2	виконання тестових та творчих завдань; усні доповіді; обговорення індивідуальних та групових завдань	Письмово Роздруківка приноситься на заняття

11.12	7	лекція	Візуальна модель та її аналіз / ізоморфне / контекстуальне / локусне моделювання. Площинні, об'ємно-просторові та стильові засоби виразності. Ефекти сприйняття візуальності.	3	виконання тестових та творчих завдань;	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1	Поточний контроль	0–10
2	Поточний контроль	0–15
3	Поточний контроль	0–15
4	Поточний контроль	0–15
5	Поточний контроль	0–15
6	Поточний контроль	0–15
7	Поточний контроль	0–15
Всього балів		100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматкуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматкуванням
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента під аудиторної роботи (3), виступ на конференції або публікацію статті за темою дослідження, виконані в межах дисципліни

(5–8), а також участь у виконанні колективних /творчих чи науково-дослідних/ завдань (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

Основна література

1. Даниленко В. Дизайн центрально-східної Європи: Монографія / В.Я. Даниленко. — Харків: ХДАДМ, 2009. — 172 с.: іл.
2. Даниленко В. Я. Майбутнє європейського дизайну: Чехія, Польща, Україна / В. Я. Даниленко. — Х.: Колорит, 2007. — 197 с.
3. Даниленко В. Дизайн : підручник для вузів / Віктор Якович Даниленко ; Дизайн В.І. Лесняк ; Обробка репродукцій О.В. Антонов, І.А. Казьмін, Д.В. Богряшов . — Харків : Видавництво ХДАДМ, 2003 . — 316 с.
4. Лаврентьева Е. Текст и контекст в графическом дизайне / Е. А. Лаврентьева. — М.: МГХПУ им. С.Г. Строганова, 2008. — 323 с.: ил.
5. Лесняк В. И. Графический дизайн основы профессии. — Х.: Колорит, 2011. — 416 с.
6. Тарасов В. Візуальна публіцистика як історичне джерело. Альманах "ДіПініада". 1946-1947 / відп. ред. проф. Ольга Коляструк. — Харків: ХДАДМ, 2017. — 140 с. — (Наукова серія кафедри СГД ХДАДМ) — 140 с.
7. Тарасов В. Мистецькі наративи про радянське повсякдення // У кн.: Образ радянського: конструкція, міфологія, візуальні рамки [Текст] : моногр. дослідж. / [А. Киридон, О. Стяжкіна та ін.]; / за заг. наук. ред. проф. Ольги Коляструк. [Інститут історії України НАН України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України та ін.] – Вінниця : Нілан-ЛТД., 2020. – 280 с. – С. 67-74.
8. Тарасов В. Художня репрезентація у соціокультурному та мистецькому середовищі: монографічне дослідження / Наталя Більдер, Олена Гончар, Олена Коваль, та ін. / за ред. проф. Олени Гончар. — Х.: ХДАДМ, 2018. — 208 с. — (Наукова серія кафедри СГД).

Допоміжна:

9. Брижинська, М. С., & Лесняк, В. І. (2011). Американський графічний дизайн 50-х років ХХ століття. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*, (6), 14-18.
10. Вискварка Я. (2018). Сутність та становлення візуальної мови графічного дизайну в Україні. *Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*, (2), 234-242.
11. Гладун, О. (2009). До проблеми візуальної мови графічного дизайну України. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*, (5), 42-46.
12. Догрик, А. (2017). Формування соціального дизайну та соціальна реклама в Україні. *Культура і сучасність*, (2), 203-207.
13. Калашникова, Е. А. (2011). Изобразительный аспект визуального языка графического дизайна 60-х годов ХХ века. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*, (5), 11-14.

14. Романенко, Н. Г., Афонін, В. А., & Бердник, А. П. (2007). Дизайн-проекування як засіб формування предметно-просторового середовища. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*, (5), 127-132.
15. Сбітнєва, Н. Ф. (2011). Графічний дизайн України початку III тисячоліття: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура*, (6), 52-55.
16. Тарасов В. В. Авторський плакат кінця 1980-х — початку 1990-х років у площині історичного джерела: проблема аналізу та інтерпретації / В. В. Тарасов, В. Я. Шевченко // *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв* . - 2017. - № 2. - С. 83-90.
17. Tarasov V. Collage of Sergey Paradzhanov: features of the periodization of creativity // *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. – 2018. – №4. [У співавторстві]
18. Tarasov V. Formal-Stylistic and Compositional Features of Collages by Sergey Paradzhanov // *Artistic Culture. Topical issues*. Vol. 14. 2018 – р. 168-173 [У співавторстві] / DOI: <https://doi.org/10.31500/1992-5514.14.2018.151189>
19. Тарасов В. Документалізм радянського політичного плакату «довгих 1980-х» // *Життя «по-радянськи»: проблеми вивчення та інтерпретації* (Із циклу «Повсякдення: візії та смисли» / за ред. О. А. Коляструк ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2019. — 272 с. – С. 42-58.